

УДК 339.72

DOI dx.doi.org/10.30970/vir.2018.44.0.9441

ŚWIATOWY SYSTEM EKONOMICZNO-POLITYCZNY JAKO NARZĘDZIE ZALUDNIANIA MIAST

Ewa Jadwiga Lipińska

*Politechnika Rzeszowska,
al. Powstańców Warszawy 10, Rzeszów, Polska, 35-959,
e-mail: e.lipinska@prz.edu.pl, lipinskaej@gmail.com*

Miasto jako centrum biznesu jest organizacją obejmującą organizacje niższego rzędu wraz z internetem oraz potrzebne techniki i technologie, a także nastawienie na zmiany w relacjach z klientami i umieszczoną w środowisku przyrodniczym i społecznym.

Celem pracy jest uzasadnienie, że wciąż jest aktualne twierdzenie Z. Rykla (2006 s. 228), iż *Upadek światowego systemu komunistycznego (Drugiego Świata) na przełomie lat siedemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w. spowodował załamanie się polityczno-ideologicznego podziału świata, co umożliwiło powrót do klasycznego modelu rdzenia i peryferii w systemie gospodarki światowej*. Obserwuje się utrwalenie się tego podziału w stosunku do państw Zachodniej, Środkowej i Wschodniej Europy. Światowy system ekonomiczno-polityczny świata doprowadził również do przesunięcia się obecnie punktu ciężkości rozwoju oraz tempa powstawania nowych miast jako centrów biznesu do krajów azjatyckich (Lipińska 2018). Celem użytecznym pracy jest spowodowanie podjęcia prac nad sprostaniem przez miasta semiperyferii i peryferii wyzwaniu cywilizacyjnemu krajów (a nawet już samych miast globalnych) obecnie wyżej rozwiniętych. Podgląd ten wyraził Z. Rykiel (2006), twierdząc, że podstawą sprostania wyzwaniu cywilizacyjnemu powinno być zrozumienie, że funkcjami konstytuującymi rdzeń systemu światowego są wiedza, wytwarzanie innowacji i zarządzanie Z. Rykla (2006). Obserwując dokonujące się zmiany w światowym systemie ekonomiczno-politycznym wydaje się, że należy poszukiwać odpowiedzi na pytanie: Czy powrót światowego systemu ekonomiczno-politycznego świata do miast małych jest formą głębokiej ekologii, tj. nurtem holistycznego ujęcia i postępowaniem we wzroście zrównoważonego rozwoju miast z punktu widzenia człowieka jako jednostki w państwie globalnym? Cechą badań jest ich powtarzalność i porównywalność, a to oznacza, że wynik badań zależy od przyjętych założeń.

Słowa kluczowe: wielkie i małe miasta; ekonomia ekologiczna; ekonomia środowiska; zrównoważony rozwój; rdzeń światowego systemu ekonomiczno-politycznego; semiperyferie światowego systemu ekonomiczno-politycznego; peryferie światowego systemu ekonomiczno-politycznego; tło światowego systemu ekonomiczno-politycznego.

Wstęp. *Miasto* jest organizacją. Gdy organizacja aspiruje do nazwania jej *centrum biznesu*, oznacza to, że posiada w swoich granicach administracyjnych organizacje niższego rzędu wraz z internetem oraz potrzebne techniki i technologie, a także nastawienie na zmiany w relacjach z klientami i umieszczona jest w środowisku przyrodniczym i społecznym. Ponowoczesne miasta posiadają dodatkową cechę, według której są również oceniane, a jest to niespotykany dotąd rozwój i koncentracja osób (Potsiou et al. 2010; Rauhut, Hatti 2017) potrzebujących organizacji i kapitału, podejmowania decyzji przestrzennych i demograficznych. Największe miasta świata

wydają się być organizacjami prowadzącymi również do nadmiernego i częściowo samoistnego przyspieszania wszystkich procesów rozwoju (WEF 2017). Ta specyficzna cecha rozwoju megamiast jest spowodowana występowaniem w tym samym czasie różnych procesów rozwoju ekonomicznego, społecznego i ekologicznego, które od siebie wzajemnie zależą, a reakcje zależności stają się coraz bardziej mocne i silniej oddziałują zwrotnie na wnętrze otoczenie ekologiczno-społeczno-ekonomiczne miast. Dostrzega się w tym zjawisku zagrożenia dla bezpieczeństwa rozwoju miasta, przede wszystkim w pojawiającej się niezamierzonej, a więc zazwyczaj nieprzewidywalnej i dotąd niebadanej, możliwości utraty formalnego zarządzania miastem. Obserwowanym skutkiem tego stanu rzeczy jest proces deregulacji rozwoju miasta, który odbywa się w sposób nieformalny lub nielegalny i polega na osiedlaniu się osób i grup w miejscach nie przeznaczonych do stałego zamieszkania (WEF 2017), a przekształcających się w obszary biedy, ubóstwa i wykluczenia społecznego i generujące inne kategorie zagrożeń dla miasta.

Kwestią występującą we wszystkich dziedzinach gospodarczych wszystkich miast świata jest negatywny wpływ organizacji jaka jest miasto na przyrodę i mieszkańców miast, zarówno w bezpośrednim otoczeniu (Haughwout, Inman 2018), jak i transferu substancji i energii, w tym niebezpiecznych, poza granice administracyjne miast i regionów będących ich lokalizacją. Transfer może mieć również wymiar transgraniczny.

Zrównoważony rozwój miasta jako centrum biznesu nie może być osiągnięty na poziomie pojedynczej i wyizolowanej organizacji, twierdzi E. Sidorczuk-Pietraszko (2009). Na poziomie mikroekonomicznym zrównoważony rozwój powinien być rozpatrywany raczej jako pewna filozofia ekonomii ekologicznej propagującej działania przyjęte przez wszystkich uczestników gospodarki miasta, tj. organizacje i zainteresowane nimi strony. Filozofia ta posiada wymiar praktyczny, którym są wskazówki i wytyczne dotyczące zrównoważonego rozwoju organizacji, a więc dobrowolnie przyjmującej zasadę odpowiedzialności społecznej organizacji (gospodarki) lub dobrowolnie biorącej udział w systemie ekozarządzania i audytu.

Metodyka badań. Badania ilości mieszkańców miast reprezentowane są przez zmienne zgromadzone na podstawie literatury naukowej i baz danych organizacji zobowiązanych do ich zbierania i gromadzenia. Informacje, na podstawie których Główny Urząd Statystyczny (2011, 2014, 2015, 2016, 2017) przygotowuje międzynarodowe zestawienia w tablicach statystycznych pochodzą z bazy danych Eurostat-u, zawierającego dane dla krajów członkowskich Unii Europejskiej i dla krajów kandydujących do niej oraz państw członkowskich Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA: *European Free Trade Association*). Z kolei informacje do bazy danych Eurostatu głównie pochodzą z wspólnego kwestionariusza Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD: *Organisation for Economic Co-operation and Development*) oraz Eurostat-u, dotyczącego stanu środowiska (*Joint OECD/Eurostat Questionnaire on the State of the Environment*). Następnym źródłem danych jest baza danych Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO: *Food and Agriculture Organization of the United Nations*) i Banku Światowego. Dane dla bazy OECD też są danymi z wspólnego kwestionariusza

OECD i Eurostat-u o stanie środowiska, ale zawierają też szacunki Sekretariatu OECD i dane z innych źródeł międzynarodowych baz innych organizacji międzynarodowych. Rokiem bazowym dla danych dotyczących ochrony środowiska jest 2000 r. albo 2005 r. Kolejną wiedzą naukową o mieszkańcach największych miast świata są badania City Mayors Statistics (2018) prowadzone w 2017 r. i na początku 2018 r. Dane źródłowe są konsultowane z odpowiednim podmiotem poszczególnych krajów. W sytuacji rozbieżności danych wartości uśredniono. Dane obejmują liczbę mieszkańców w ramach unifikowanych administracyjnych obszarów miast. Natomiast dane dotyczące sumy mieszkańców miast i regionu, do którego miasto należy tych mieszkańców regionu, którzy są zależni społecznie, kulturowo i ekonomicznie od tego miasta.

Odpowiedzialność społeczna organizacji. W literaturze przedmiotu nie ma jednolitej definicji odpowiedzialności społecznej organizacji (Smith 2011; Słupik 2015; Leoński 2016). Odpowiedzialność społeczna organizacji stanowi natomiast o gospodarce społecznie wiarygodnej, tj. prowadzonej w sposób przejrzysty i zrozumiały, uwzględniający zasady etyki, prawa człowieka i odpowiedzialności za społeczeństwo, konsumentów, własnych pracowników i inwestorów, oraz dotyczy technologii przemysłowych i procesów zarządzania, które są związane z jakimkolwiek korzystaniem z zasobów środowiska naturalnego (Wołkowicka, Dąbrowski 2012). System ek zarządania jest z kolei instrumentem do planowania działań na rzecz zrównoważonej produkcji i konsumpcji, tj. zrównoważonej polityki przemysłowej, aby wspierać ciągłą poprawę efektów działalności organizacji w środowisku naturalnym i społecznym. Osiągnięcie tych zamierzeń umożliwia ustanowienie i wdrażanie systematycznej, obiektywnej i okresowej oceny skuteczności funkcjonowania opracowanego systemu zarządzania środowiskowego (BC 2009). Pojawiła się tym samym konieczność, ale dobrowolna, podejmowania przez miasto jako organizację wysiłków *głębokiej ekologizacji* wszystkich organizacji wpływających na cztery sfery tworzące strukturę miasta, tj. jego środowisko przyrodnicze, środowisko techniczne, zbiorowość użytkującą to środowisko i system organizacji społeczności miejskiej. Wysiłek głębokiej ekologizacji dotyczy również procesów ekonomicznych miasta, tj. nasycaenia ich ideami zrównoważonego rozwoju uwzględniającego dwa czynniki przyrodniczy i społeczny (Preisner 2000). Czynniki przyrodniczy i społeczny są najwyższą wartością i w kulturze organizacji epoki postindustrialnej (tj. przedsiębiorstw przyszłości) są uważane za wymiary kreujące rozwój organizacji, tj. nadające im cechy konkurencyjności na wolnym globalnym rynku. Cechami organizacji stają się więc (Marciniaka 2017): elastyczność, zaangażowanie w sprawy jednostki, pełne wykorzystanie potencjału pracy zespołowej, silne kompetencje i zamiłowania do różnorodności. Ustawiczne kształcenie i nieustanne dostosowywanie się do zmieniającego się otoczenia powoduje, że organizacje zmieniają się niczym kameleon, aby dostosować się do zmian i co wspólnie jest niezbędnym motywatorem funkcjonowania organizacji na rynkach świata.

Przezwrot polityczny i społeczny 1989 r. wpłynął na wypracowanie nowej wizji nie tylko Europy, ale całego świata. Dawne, przeciwstawne sobie bloki polityczne Europy

Zachodniej i Europy Wschodniej stanęły do rywalizacji o ożywienie ekonomiczne Europy Środkowej, jako nowego europejskiego ideału wykorzystując swoje programy polityczne. Wstrząs polityczny osiemdziesiątych lat XX w. doprowadził do zasadniczej przebudowy *tożsamości* Europy w latach dziewięćdziesiątych tego samego wieku. W stosunkach między państwami zarysowały się wówczas zarówno oznaki coraz większego zrozumienia i współpracy, ale również napięcia i problemy (Marciniak 2017) ekonomiczne, społeczne i ekologiczne.

W zglobalizowanej gospodarce wystąpiło zjawisko różnicowania podmiotów gospodarki światowej: wzrasta udział organizacji międzynarodowych i transnarodowych, charakter międzynarodowego podziału pracy, wzrasta rola wzajemnych powiązań gospodarczych między krajami rozwiniętymi a maleje znaczenie powiązań między krajami semiperyferii i peryferii (Rykiel 2006). Polityka gospodarczej otwartości osłabia narodowe i państwowe podziały w Europie, ale przede wszystkim powoduje wzrost zamożności społeczeństw, które zdecydowały się pozbyć sztywnych, absolutnych i ograniczających praktyk handlowych (Czarny, Tomala 2009). Pomimo zmian ekonomicznych i społecznych, od początku XXI w., dostrzeżono trzy kluczowe obszary, które wymagają integracji działań (Morzół 2017) wszystkich krajów, ponieważ są wynikiem wyznaczania nowych celów społecznych, gospodarczych i środowiska naturalnego na bieżąco powodowanych ruchami społecznymi.

Trzy kluczowe obszary integracji działań krajów i ich cele ujęto następująco (Morzół 2017):

(1) wzrost gospodarczy i sprawiedliwy podział korzyści, stanowi, że aby osiągnąć odpowiedzialny, długookresowy wzrost, będący udziałem wszystkich narodów wymagane jest integrowanie różnych punktów widzenia i podejść do obecnych na wolnym i konkurencyjnym rynku, wzajemnie powiązanych globalnych systemów gospodarczych;

(2) ochrona zasobów środowiska naturalnego świata, stanowi, że aby zachować dziedzictwo wszystkich zasobów przyrody dla przyszłych pokoleń trzeba opracować racjonalne ekonomicznie rozwiązania ograniczające zużycie tych zasobów, zapobiegające lub co najmniej minimalizujące wszystkie możliwe emisje wszystkich, a szczególnie wytworzonych przez człowieka, substancji do środowiska, które powodują lub mogą spowodować zanieczyszczenie lub przekształcenie jakichkolwiek ekosystemów;

(3) rozwój społeczny zapewniający mieszkańcom świata dostęp do pracy, uwzględniający nowe *zielone* miejsca pracy, dostęp żywności, edukacji, energii, opieki zdrowotnej, wody, czystego powietrza, infrastruktury komunalnej, danych i informacji oraz innych ważnych dla godnego życia, po to aby nie zostało naruszone bogactwo kulturowej i społecznej różnorodności międzynarodowej a wszyscy członkowie międzynarodowych społeczeństw posiadali narzędzia pozwalające im na kształtowanie własnej przyszłości.

W kontekście organizacji jaką jest miasto wymienione obszary i cele polityki gospodarczej prowadzą do rozwoju miast w megamiasta, metropolie i aglomeracje, więc są w polityce zrównoważonego rozwoju miasta są one ważne z punktu widzenia

zaludnienia miast i dobrobytu ich społeczeństw. Wyzwania związane z globalizacją, kryzys gospodarczy i kryzys ekologiczny (spowodowany rosnącą potrzebą wykorzystania zasobów, które wymagają w tej sytuacji ich racjonalizacji), a także starzenie się społeczeństw oraz dbałość o spójność społeczną są ważnymi założeniami dotyczącymi badań miast jako centrów biznesu. Aby osiągnąć te założenia Unia europejska zaproponowała trzy podstawowe priorytety, wzajemnie ze sobą powiązane, rozwoju miast (EC 2010): (1) wzrost inteligentny, tj. rozwój gospodarki miast opartej na wiedzy i innowacji, który wymaga znacznych nakładów na badania i rozwój oraz stosowania mechanizmów sprzyjających szybkiej transmisji wiedzy teoretycznej do praktyki gospodarczej; ale gospodarka wymaga wykształconego społeczeństwa a więc i podnoszenia jakości edukacji; (2) wzrost zrównoważony, tj. wspieranie gospodarki, która efektywnie korzysta z zasobów przyrody, stosuje techniki i technologie bardziej przyjazne środowisku naturalnemu, jest więc bardziej konkurencyjna, a idea *zielonego* wzrostu jest dodatkową szansą do przejścia na nowoczesne i innowacyjne technologie eksploatacji zasobów przyrody; (3) wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, tj. wspieranie gospodarek o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniających spójność społeczną i terytorialną, a więc dążenie do aktywizacji zawodowej jak największej liczby osób.

Wymienione działania, aby nie pozostały teorią rozwoju, wymagają monitorowania ich postępu w praktyce społecznej i gospodarczej oraz ochrony przyrody. Monitorowanie jest prowadzone na podstawie zbioru wskaźników przypisanych do określonych celów zrównoważonego rozwoju (Wolfensohn 1999).

Obecnie, na podstawie «Strategii *Europa 2020*» Komisji Europejskiej (EC 2010) opracowanej nie tylko dla krajów Unii Europejskiej, a również i dla krajów spoza Unii, można sformułować podstawowych pięć celów i wskaźników zrównoważonego rozwoju miast jako centrów biznesu: (1) wzrost wskaźnika zatrudnienia, aby zlikwidować zjawisko bezrobocia mieszkańców miast w przedziale wiekowym 20–64 lata do poziomu 75 % (wskaźnikiem jest zatrudnienie osób w wieku 20–64 lata); (2) wzrost nakładów o 3 % produktu krajowego brutto (PKB) na inwestycje w badania i rozwój miast obszarów semiperyferii i peryferii światowego systemu ekonomiczno-politycznego (wskaźnikami są nakłady na badania i rozwój w procentach PKB); (3) osiągnięcie celów 20/20/20 w zakresie klimatu i energii przez zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20 % w porównaniu z 1990 r., tj. zwiększenie do 20 % udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii oraz zwiększenie efektywności energetycznej o 20 % (wskaźnikami są: (a) emisja gazów cieplarnianych (1990=100), (b) udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto, (c) zużycie energii pierwotnej); (4) podniesienie poziomu wykształcenia przez zmniejszenie odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10 % i zwiększenie odsetka osób z wykształceniem wyższym lub równoważnym do co najmniej 40% (wskaźnikiem jest młodzież niekontynuująca nauki i osoby posiadające wyższe wykształcenie); (5) zmniejszenie ubóstwa przez udzielenie pomocy co najmniej 20 mln osobom z ubóstwa lub wykluczenia społecznego (wskaźnikiem jest zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, jako zbiorczy dla trzech wskaźników: (a) bardzo niskiej intensywności pracy w gospodarstwie domowym,

(b) zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu transferów społecznych, (c) pogłębionej deprivacji materialnej). Wymienione wskaźniki mogą być wspomagane wskaźnikami dodatkowymi, w obrazowo wyjaśniającymi postęp w realizacji wskazanych pięciu celów zrównoważonego rozwoju miast. Autorka zakłada bowiem możliwość wypracowania nowego wskaźnika pozwalającego na monitorowanie postępu w zakresie innowacji, tj. wzorca ekologiczno-społeczno-ekonomicznego organizacji innowacyjnych szybkiego wzrostu (HGIE: *High Growth innovative Enterprises*) (Lipińska 2018) jaką jest miasto jako centrum biznesu. Wzorec ten powinien być dołączony do bazy statystycznej, w oparciu o którą Komisja Europejska co roku przedstawia sprawozdanie dotyczące wyników realizacji Strategii. Sprawozdanie to ocenia również sprawozdania poszczególnych krajów, więc oceniany będzie postęp wzrostu zrównoważonego rozwoju miast krajów Unii Europejskiej, ale również i spoza Unii.

Ekonomia miasta. Podstawowym motywem rozwoju gospodarczego, każdego państwa, jest istnienie organizacji. Podobnie, podstawowym motywem rozwoju gospodarczego każdego miasta jest istnienie organizacji. Postęp społeczny i rozwój gospodarczy miasta (również państwa) stanowią pochodną sumy działań wszystkich organizacji. To one wytwarzają dobra, a ich wartość tworzy dochód narodowy, wdrażają nowe i innowacyjne technologie, inwestując powiększając majątek trwały państwa (Kowalczewski 2013).

Zdaniem H. Ćwiklińskiego (2009) po 1 maja 2004 r. pozostawiono w Polsce segmenty gospodarki wyłączone spod działania praw rynku europejskiego. I chociaż już wówczas W. Wilczyński (2005) uważał, że mamy do czynienia z dualizmem systemowym obecnie on również występuje. Na nierynkowych zasadach funkcjonują organizacje państwowe, a dla spółek skarbu państwa (skomercjalizowanych ale wcale nie prywatnych) dużo większy wpływ na decyzje gospodarcze mają żądania, niekiedy nawet kilkunastu, związków zawodowych w spółce a nie wysokość stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego, twierdzi H. Ćwikliński (2009) dodając, że ciągle zbyt dużo jest udziału własności państwa w gospodarce.

Rozwój, ażeby był długotrwały, musi być zrównoważony i to nie tylko, jak powszechnie się przyjmuje, zdaniem W. Kowalczewskiego (2013), ekologicznie ale przede wszystkim społecznie i ekonomicznie (Glaeser et al. 2015). Potrzebne jest także zrównoważenie instytucjonalne, polegające na ochronie uczestników rynku przed tego rynku żywiołowością, jak wcześniej wspomniano: samoenergetyzującą się. Układ instytucjonalny może zapewnić stan regulacji ekonomicznych i organizacyjnych rynku wewnętrznego, zapewniający płynność i równowagę działania poszczególnych podmiotów gospodarczych (Kowalczewski 2013).

W opracowaniu Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (tj. OECD: *Organisation for Economic Co-operation and Development*) z 1992 r., czyli wykonanym na początku transformacji w Europie znalazł się zapis informujący społeczność międzynarodową o posiadaniu przez Polskę znacznych zasobów, ułatwiających w warunkach rynkowych proces restrukturyzacji organizacji (Łojewski 2008). Najważniejsze trzy zasoby to (Łojewski 2008): (1) kapitał ludzki; (2) położenie geograficzne (środowisko naturalne); (3) potencjalnie duży rynek wewnętrzny.

Miasto jako organizacja posiada własne, indywidualne dla każdego miasta, te trzy wymienione zasoby. Oznacza to, że miasto stanowi system społeczny, którego głównym aktywem są ludzie, bez których udziału majątku rzeczowego, aktywów finansowych i produkcji ta organizacja byłaby martwa. Jednak teoria neoklasyczna mikroekonomii nie wyjaśnia, jak ten cel może być zgodny z maksymalizacją użyteczności przez jednego mieszkańca miasta (jednostkę) działającego w tej organizacji (Kowalczewski 2013).

Miasta mają swoje miejsca w różnych ekosystemach przestrzeni przyrodniczej. Wobec ochrony przyrody obowiązuje zasada podejmowania lub niepodejmowania działań, gdy umożliwiają one zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej. Zasada ta jest słuszna również w odniesieniu do przestrzeni, albo miejsc, zajmowanych przez miasto, zarówno w jego granicach administracyjnych, jak i wobec obszarów bezpośrednio do nich przylegających. Z punktu widzenia teorii Strategii *Europa 2020* w teorii i praktyce ekonomii środowiska zostały zidentyfikowane trzy czynniki społeczne i ekonomiczne, które ograniczają zasadę oszczędnego wykorzystania zasobów środowiska naturalnego (Rogall 2010; Engel et al. 2011; Midor 2012), ujęte następująco: (1) złe zarządzanie kosztami przyrody, które ulegają eksternalizacji, tj. zostają one przeniesione z prawdziwego sprawcy szkody w przyrodzie na inne osoby, skutkiem czego dochodzi do błędnej alokacji dóbr, które wydają się być bardzo tanie; (2) zasoby przyrody traktowane się jako dobra publiczne (Górski 2009), wobec których nie ma żadnych ograniczeń; (3) zachowania społeczne są nieadekwatne do szkód powstających w przyrodzie, a są to postawy: (a) *gapowicza*, będąca cechą osób, które nie chcą ponosić przypadających na nich kosztów za zniszczoną przyrodę ponieważ zapłacą za nich inni, (b) *wspólnego pastwiska*, jest to sytuacja, w której ludzie mniej troszczą się o wspólne z przyrodą dobro niż o prywatną własność, (c) *więźnia*, będąca cechą osób, którym jako poszczególnym aktorom gospodarki trudno jest cokolwiek zrobić dla wspólnoty, gdy sami mogą ponosić straty, więc zajmują pozycję obserwatora uznając, że jednostkowa rezygnacja niczego nie zmieni a gdy inni też zmienią swoje postępowanie to może wówczas zmieni się również obserwator.

W ekonomii ekologicznej natomiast wyróżniono dwa instrumenty wspomagające dokonanie zmiany zachowań uczestników wolnych rynków (Rogall 2010; Midor K. 2012), które mogą być zastosowane wobec miasta albo przez miasto i są to: (1) instrumenty polityczno-prawne, tj. nakazy, zakazy, opłaty i limity; (2) instrumenty pośrednie, tj. wiedza i informacja.

Największe miasta świata. Listę dziesięciu największych miast świata pod względem liczby mieszkańców tworzą kolejno następujące miasta (w nawiasie podano liczbę mieszkańców łącznie z tymi, którzy zasiedlająca region, w którym miasto jest umiejscowione): Szanghaj ma 24 mln (34 mln) mieszkańców, Pekin 19 mln (25 mln), Karaczi 18 mln (28 mln), Sztambuł 15 mln (15 mln), Dżakarta 15 mln (19 mln), Tokio 14 mln (38 mln), Moskwa 13 mln (18 mln), Manila 13 mln (23 mln), Tiencin 13 mln (15 mln), Bombaj 12 mln (28 mln).

Wszystkich miast świata jest 19 o liczbie mieszkańców przekraczającej 10 mln granicach administracyjnych miasta. Wszystkich miast jest 300 uznanych za

największe na świecie. Kraje, w które posiadają te miasta (United Nations 2016) zostały ujęte w trzynaście grup krajów o największej ilości miast wprowadzonych na listę 300 największych miast świata; Bejrut jest 300 miastem o liczbie 361 tys. (2 mln) mieszkańców. *Grupę pierwszą* stanowią kraje mające jedno miasto na liście i są to: Afganistan, Algeria, Angola, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Belarus, Bułgaria, Kambodża, Chile, Kuba, Republika Czeska, Dania, Republika Dominikańska, Etiopia, Francja, Georgia, Ghana, Gwatemala, Gwinea, Haiti, Honduras, Węgry, Ivory Coast, Jordania, Kazahstan, Kenja, Liban, Libia, Malezja, Mozambik, Birma, Nikaragua, Północna Korea, Peru, Filipiny, Polska, Rumunia, Senegal, Serbia, Sierra Leone, Singapur, Somalia, Szwecja, Tanzania, Tajlandia, Urugwaj, Uzbekistan, Jemen, Zambia, Zimbabwe. *Grupę drugą* stanowią kraje mające 2 miasta na liście i są to: Boliwia, Kamerun, Kanada, Ekwador, Libia, Maroko, Hiszpania, Sudan, Syria, Wielka Brytania. *Grupę trzecią* stanowią kraje mające trzy miasta na liście i są to: Argentyna, Bangladesz, Kongo, Niemcy, Włochy, Tajwan, Wietnam. *Grupę czwartą* stanowią kraje mające 4 miasta na liście i są to: Kolumbia, Egipt, Irak, Arabia Saudyjska, Wenezuela. *Grupę piątą* stanowią kraje mające 5 miast na liście i są to: Australia, Iran, Południowa Afryka, Turcja, Ukraina. *Grupę szóstą* stanowią kraje mające 7 miast na liście i są to: Indonezja i Nigeria. *Grupę siódmą* stanowi Pakistan mający 8 miast na liście. *Grupę ósmą* stanowią Stany Zjednoczone Ameryki mające 9 miast na liście. *Grupę dziewiątą* stanowi Meksyk mający 11 miast na liście. *Grupę dziesiątą* stanowi Japonia mająca 12 miast na liście. *Grupę jedenastą* stanowi Rosja mająca 13 miast na liście. *Grupę dwunastą* stanowi Brazylia mająca 14 miast na liście. *Grupę trzynastą* stanowią Indie mające 29 miast na liście. *Grupę czternastą* stanowią Chiny mające 45 miast na liście 300 najludniejszych miast świata.

Największe miasta Europy. Największe miasta Europy nie są tak imponujące pod względem liczby mieszkańców, jak pozostałej części świata. Listę dziesięciu najludniejszych miast Europy (dane dotyczą lat 2016/2017) stanowią wymienione już Sztambuł i Moskwa, a następnie to: Londyn z 9 mln mieszkańcami, Petersburg z 5 mln mieszkańcami, Berlin z 4 mln mieszkańcami, Madryt z 3 mln mieszkańcami, Kijów z 3 mln mieszkańcami, Rzym z 3 mln mieszkańcami, Paryż z 2 mln mieszkańcami, Mińsk z 2 mln mieszkańcami.

Największe miasta Unii Europejskiej. Analizując związki polityczne, gospodarcze i społeczne, rozwój wolnego rynku i wymiany handlowej oraz swobodny przepływ towarów i usług między państwami Unii Europejskiej otrzymano listę dziesięciu największych miast Unii, według liczby mieszkańców osiadłych w granicach administracyjnych miasta i są to (dane dotyczą lat 2016/2017): Londyn 9 mln mieszkańców, Berlin 4 mln mieszkańców, Madryt 3 mln mieszkańców, Rzym 3, Paryż 2 mln mieszkańców, Bukareszt 2 mln mieszkańców, Wiedeń 2 mln mieszkańców, Hamburg 2 mln mieszkańców, Budapeszt 2 mln mieszkańców, Warszawa 2 mln mieszkańców.

Największe miasta Polski. Miasta położone stosunkowo blisko siebie dodatkowo powiększają swą kubaturę przez łączenie się w ogromne zespoły miejskie (Rykiel 2014), tj. konurbacje (Markowski 2002). Największe miasta Polski w stosunku do prezentowanych wcześniej miast są skromnymi pod względem wielkości

zaludnienia jednostkami osadniczymi. Ale ich cechą charakterystyczną jest jednak własny potencjał społeczny, gospodarczy i kulturowy; mimo jego rozwijania od 2004 r. stolica Polski wciąż nie znajduje się w pierwszej dziesiątce największych miast Wspólnot Europejskich.

W Polsce są 923 miasta. Ogólna liczba mieszkańców Polski wynosi około 38 mln osób. Z tego około 23 mln osób mieszka w miastach a 15 mln osób na wsi. Uporządkowanie polskich miast pod względem liczby mieszkańców dało dziesięć grup miast (GUS 2014). *Grupę pierwszą* tworzy tylko jedno miasto o liczbie mieszkańców powyżej jednego miliona i jest to, wymieniona już Warszawa. *Grupa druga* liczy tylko cztery miasta od 500 tys. do jednego miliona mieszkańców i są to Kraków, Łódź, Wrocław i Poznań. *Trzecią grupę* stanowi jedenaście miast od 200 tys. do 499 tys. mieszkańców i są to: Gdańsk, Szczecin, Bydgoszcz, Lublin, Katowice, Białystok, Gdynia, Częstochowa, Radom, Sosnowiec i Toruń. *Czwarta grupa* liczy dwadzieścia trzy miasta o liczbie mieszkańców od 100 tys. do 199 tys. i są to: Kielce, Rzeszów, Gliwice, Olsztyn, Bielsko-Biała, Bytom, Zabrze, Rybnik, Ruda Śląska, Zielona Góra, Tychy, Gorzów Wielkopolski, Dąbrowa Górnicza, Płock, Elbląg, Opole, Wałbrzych, Włocławek, Tarnów, Chorzów, Koszalin, Kalisz i Legnica. *Piąta grupa* zawiera siedemdziesiąt dwa miasta od 40 tys. do 99 tys. mieszkańców, które ze względu na ich liczebność a ograniczoną objętość pracy nie zostały wymienione z nazwy. *Grupa szósta* liczy sto jedenaście miast ma od 20 tys. do 39 tys. mieszkańców i podobnie jak dla grupy wyżej nie zostały wymienione z nazwy z powodu ograniczonej objętości pracy. *Siódma grupa* obejmuje sto osiemdziesiąt siedem miast od 10 tys. do 19 tys. mieszkańców. *Grupa ósma*, sto siedemdziesiąt osiem miast ma od 5 tys. do 9 tys. mieszkańców. *Grupa dziewiąta* ma aż dwieście dziewiętnaście miast od 2,5 tys. do 4 tys. mieszkańców. I *grupa dziesiąta* liczy sto siedemnaście miast poniżej 2,5 tys. mieszkańców.

Na liście dziesięciu największych miast w Polsce, według liczby mieszkańców znalazły się następujące miasta (GUS 2016): Warszawa 2 mln mieszkańców, Kraków ma 762 tys. mieszkańców, Łódź ma 699 tys. mieszkańców, Wrocław ma 637 tys. mieszkańców, Poznań ma 542 tys. mieszkańców, Gdańsk ma 463 tys. mieszkańców, Szczecin ma 405 tys. mieszkańców, Bydgoszcz ma 355 tys. mieszkańców, Lublin ma 341 tys. mieszkańców, Katowice ma 299 tys. mieszkańców.

Centralnymi ośrodkami w Polsce są miasta gminne i miasta powiatowe (Gaczek, 2010). W przyszłości biegunami rozwoju będą większe miasta powiatowe i niektóre miasta wojewódzkie, przede wszystkim te skupiające funkcje przemysłowe uzupełniane specyficznymi funkcjami usługowymi. Obecnie biegunami rozwoju w Polsce jest większość regionalnych stolic. W takiej ocenie, centralnym biegunem rozwoju jest metropolia Warszawy, a następnie najbardziej prężne metropolie i niektóre miasta regionalne (Gaczek, 2010).

Największe miasta Województwa Podkarpackiego. Województwo Podkarpackie jest regionem prężnego rozwoju społecznego i ekonomicznego. Obszar województwa podkarpackiego zamieszkuje 2,128 mln mieszkańców. Miasta zasiedla około 884 tys. osób a wieś zamieszkuje 1,244 mln osób. Miast jest 50 w województwie, a miejscowości wiejskich jest 2 164. Pod względem liczby

mieszkańców województwo podkarpackie znajduje się na dziewiątym miejscu w Polsce. Największym miastem jest stolica województwa (GUS 2014): Rzeszów ma 188 tys. mieszkańców. Kolejne dziewięć największych miast to: Przemyśl ma 65 tys. mieszkańców, Stalowa Wola ma 66 tys. mieszkańców, Mielec ma 61 tys. mieszkańców, Tarnobrzeg ma 49 tys. mieszkańców, Krosno ma 47 tys. mieszkańców, Jarosław ma 39 tys. mieszkańców, Sanok ma 39 tys. mieszkańców, Jasło ma 36 tys. mieszkańców, Brzozów ma 26 tys. mieszkańców (GUS 2011, 2014, 2015, 2016, 2017), Wikipedia 2017a, 2017b).

Dyskusja: Za podstawę współczesnego podziału świata Z. Rykiel (2006) przyjmuje teorię światowego systemu gospodarczego według I. Wallersteina (1974). Opiera się ona na trzech założeniach (Hoeschela 2002; Rykiel 2006): (1) ekonomiczne i polityczne relacje między regionami świata formułują jego rdzeń i peryferie; (2) istnienie peryferii jest warunkiem koniecznym i wystarczającym by istniał rdzeń; (3) istnienie semiperyferii jest wystarczające, aby ich mieszkańcy odczuwali wspólnotę interesów z rdzeniem.

Rdzeń światowego systemu ekonomiczno-politycznego obejmuje kraje najwyższej rozwinięte – twierdzi Z. Rykiel (2006) – stanowiące obecnie centrum gospodarki kapitalistycznej (tj. Pierwszy Świat, czyli strefa dostatku) i są to: Stany Zjednoczone, południowa Kanada, Japonia, kraje zachodniej i północnej Europy. Globalizacja daje więc pozytywne rezultaty tylko w tych krajach, gdzie państwo jest silne, a gospodarka i społeczeństwo zrównoważone (Łojewski 2008).

Semiperyferie światowego systemu ekonomiczno-politycznego stanowią albo podupadające kraje rdzenia, albo szybko rozwijające się kraje peryferii, albo kraje strefy buforowej (Wallerstein 1974). Istotą semiperyferii jest jednoczesne podporządkowanie rdzeniowi i dominacja nad peryferiami, więc są to kraje rozwijające się w rozumieniu bardziej filozoficznym niż politycznym, zdaniem Z. Rykiela (2006). I rzeczywiście się one rozwijają niekiedy najszybciej, chociaż nie są one najwyższej rozwinięte. Autor ten twierdzi, że są to kraje południowej Europy (Grecja, Portugalia, południe Włoch, znaczna część Hiszpanii); państwa środkowo-wschodniej Europy i wschodnie Niemcy; centralna Rosja dominująca ekonomicznie i politycznie nad częścią przestrzeni poradzieckiej, kraje południowego i wschodniego obrzeża Azji (od Bliskiego od Wschodu, przez Indie, Azję Południowo-Wschodnią i wschodnie Chiny, po Tajwan i Koreę Południową); wschodnie i zachodnie wybrzeże Australii i Nowa Zelandia; kraje Afryki Północnej – od Egiptu po Maroko; duże kraje naftowe – Nigeria, północna Wenezuela i Meksyk; a także nieliczne kraje o ustabilizowanej rynkowej gospodarce przemysłowej Ameryki Południowej (wschodnia Brazylia, Urugwaj i Chile) oraz Republika Południowej Afryki (Rykiel 2006). Zwraca również uwagę fakt, że transformacja gospodarki w krajach Europy Środkowej i Wschodniej nie była prowadzona dla długofalowych interesów rozwojowych tych krajów. Była to polityka krótkookresowych interesów globalnego kapitału. Z punktu widzenia S. Łojewskiego (2008), po kilkunastu latach okazało się to niekorzystne również dla długofalowych interesów międzynarodowych korporacji, ponieważ zaczęło ograniczać rozwój rynków. W globalnym kapitalizmie potęga gospodarcza, zarówno korporacji, jak i państw bądź związków państw, wiąże się

głównie z dominacją gospodarczą i finansową przejawiająca się względem rynków, zaś rozwój rynku międzynarodowego pojawił się z perspektywami długofalowego rozwoju poszczególnych krajów i społeczeństw – w tym również transformujących się.

Peryferie światowego systemu ekonomiczno-politycznego stanowią kraje stagnujące, twierdzi Z. Rykiel (2006), tj. Trzeci Świat albo strefa niestabilności, charakteryzujące się średnim albo niskim poziomem rozwoju gospodarczego i poziomem życia oraz brakiem wyraźnego postępu w tych dziedzinach. Dominują w nich mniej atrakcyjne funkcje i sektory gospodarki (górnictwo, leśnictwo i uprawa użytku), charakteryzują się też wysokim zadłużeniem zagranicznym i inflacją, co stanowi niewielką atrakcyjność inwestycyjną dla zagranicznych inwestorów. Istnieje brak równowagi między rozwojem kulturalnym a gospodarczym i rozwojem środowiska przyrodniczego. Zdaniem Z. Rykła (2006) są to państwa środkowo-wschodniej Europy (tj. Bośnia i Hercegowina, Serbia, Czarnogóra, Albania, Macedonia); kraje poradzieckie z wyjątkiem bałtyckich i centralnej Rosji, a także Mongolia i wnętrze Chin, Laos, Myanmar, Oman, Jemen, Jordania i wschodnia część Turcji; kraje Ameryki Środkowej, niewspomniane poprzednio Ameryki Południowej; wnętrze Australii i nieliczne kraje Afryki subsaharyjskiej (Senegal, Wybrzeże Kości Słoniowej, Kenia i Zimbabwe, Zambia).

Tłem światowego systemu ekonomiczno-politycznego są kraje mające z nim marginalne lub sporadyczne powiązania – twierdzi Z. Rykiel (2006) – a więc dalekie peryferie gospodarki kapitalistycznej (tj. kraje cofające się w rozwoju, jak Czwarty Świat lub strefa głodu), charakteryzujące się brakiem równowagi między wysokim przyrostem naturalnym a niskim poziomem rozwoju gospodarczego, dla których szansą jest rozwój zależny od rdzenia. Są to kraje (Rykiel 2006): Azji (Afganistan i Kambodża), znaczna część krajów Afryki subsaharyjskiej (Zair, Sudan, Angola, Sierra Leone, Liberia, Wybrzeże Kości Słoniowej, Somalia, Ruanda).

W tym kontekście trzeba zauważyć, że badania, prowadzone w Europie Zachodniej w latach 70. XX w. nad rozwojem gospodarczym regionów, doprowadziły do wniosku, iż regiony centralne rozwijają się znacznie szybciej niż regiony położone peryferyjnie (Czarny, Tomala 2009). Równocześnie zauważono, że jeśli Europa nie będzie rozwijała się równomiernie na całym obszarze, w konsekwencji spowolni to jej rozwój gospodarczy (Czarny, Tomala 2009). A jednak w wyniku kilkunastoletnich negatywnych doświadczeń transformacji krajów środkowo-wschodniej Europy, a pozytywnych krajów Azji Wschodniej, które mniej słuchały zewnętrznych doradców – zaczyna być uznawana, w światowej literaturze ekonomicznej a więc i przez współczesnych ekonomistów amerykańskich, nie tylko rola państwa w warunkach globalnej gospodarki, ale także znaczenie kwestii społeczno-politycznych w ekonomii, twierdzi S. Łojewski (2008). Autor ten uważa, że przepływy zasobów z krajów peryferyjnych do krajów wysoko rozwiniętych w poważnym zakresie wpłynęły na pogłębienie, przede wszystkim w ostatnich latach XXI w. w skali gospodarki światowej, rozwarstwienia między poziomami rozwoju krajów peryferyjnych. Rozwarstwienia te widoczne są w rozwoju największych miast świata i ich położeniu geograficznym. Proces takiego przenoszenia zasobów z krajów o niskim i średnim

poziomie rozwoju gospodarczego do krajów wysoko rozwiniętych obejmuje, zdaniem S. Łojewskiego (2008): (1) zasoby ludzkie, w tym kapitał intelektualny; (2) zasoby finansowe; (3) zasoby informacyjne, a także wiedzę naukową i techniczną, która w krajach peryferyjnych, z uwagi na niepełne cykle badawczo-wdrożeniowe, nie może być w pełni wykorzystana w gospodarce. Warto spostrzec, że procesy te miały i mają wpływ na rozwój Stanów Zjednoczonych, a także krajów wysoko rozwiniętych Unii Europejskiej w warunkach starzenia się ich społeczeństw i potrzeby korzystania z zasobów ludzkich innych krajów, w tym Polski (Łojewski 2008), której miasta stanowią skromny potencjał w skali globalnej.

Ekologia zrównoważonego rozwoju. Tempo urbanizacji powoduje, że pojawiają się zastrzeżenia do ładu przestrzennego w przyrodzie miast, bez względu na ich wielkość (Potsiou et al. 2010; Dobbs et al. 2011). Pojęcie *ład przestrzenny* oznacza harmonijną całość obszaru miasta (terytorium kraju, obszarów regionów lub wsi), uporządkowanych funkcjonalnie i estetycznie, społecznie i gospodarczo oraz kulturowo (Borys 2011). Uporządkowanie to ma dać harmonijną całość, w wymienionych już, sferach tworzących strukturę miasta (środowisku geograficznym miasta), ale również w jego formach przestrzennych (produkcji, konsumpcji, władzy, symboliki i wymiany) (Kajdanek 2008; Lipińska 2018). To w środowisku przyrodniczym miasta spełniają się wymagania urbanistyki i architektury, organizacji i społeczności. Można wskazać dwa powody zastrzeżeń do przyrody miasta: (1) nowe przestrzenie przyrodnicze dla miast są odbierane środowisku naturalnemu; (2) zagęszczenie mieszkańców miast może mieć przełożenie na ich dobrostan, z którym wiąże się kontakt z *naturą* (Frydryczak 2009). Natomiast nie ma dowodów na to, że poziom urbanizacji wpływa na tempo i poziom rozwoju gospodarczego (Bloom et al. 2008; Dobbs et al. 2011) miasta. Analiza zaludnienia miast wskazuje, że to kapitał mieszkańców jest głównym wskaźnikiem wielkości miasta, z punktu widzenia ekologii i ekonomii występowania zjawisk ubóstwa i biedy (Aszczyk 2009) oraz wykluczenia społecznego odnotowanych przez organizacje publiczne i społeczne (Błaszczak 2009).

Nie ma więc uzasadnienia dla chęci zwiększania obszarów miast, może o część atrakcyjną ale abstrakcyjną, w strategii zwiększania tempa i poziomu zrównoważonego rozwoju miast jako centrów biznesu. Natomiast, punktem wyjścia dla zwiększenia atrakcyjności obszarów miast może być dofinansowanie tempa rozwoju jego spójności ekologicznej z społeczną i ekonomiczną (Misiąg et al. 2013). Tym bardziej, że twierdzenie powyższe jest zgodne nie tylko założeniem Strategii *Europa 2020* ale również z siódmym ogólnym unijnym programem działań w zakresie środowiska naturalnego do 2020 r. Unii Europejskiej (EC 2010).

Skoordynowanie polityki zrównoważonego rozwoju przestrzeni (Domański R., 2002) miast, tj. ekologicznej, społecznej i ekonomicznej, w jego granicach administracyjnych jest również realną potrzebą wobec organizacji funkcjonujących w mieście i mogących mu nadać status *centrum biznesu*, jednak pod warunkiem ich aspiracji do harmonijnego łączenia troski o zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miasta z postępem cywilizacyjnym i ekonomicznym wszystkich pokoleń (Misiąg et al. 2013). Nie badanym dotąd wskaźnikiem tych aspiracji jest ilość miast

jako organizacji, które dobrowolnie realizują zasadę społecznej odpowiedzialności biznesu przez miasto lub funkcjonują w systemie ekozarządzania i audytu. Trzeba również uwzględnić w polityce zrównoważonego rozwoju organizacji jaką jest miasto sytuacje kryzysowe, co dodatkowo uzasadnia potrzeby w zakresie tworzenia sprawnych systemów strategicznego i operacyjnego podejścia miasta do ekonomii oraz kwestii ekologicznych i społecznych (Leoński 2016). Sytuacje te są już normowane – jednak z nieuzasadnionych powodów – wyłącznie dobrowolnie przyjmowane przez organizacje. A te powinny ustalić swój wpływ na otoczenie biznesowe, tj. społeczne i przyrodnicze, według własnych aspektów środowiskowych. Te ostatnie dotyczą koncepcji organizacji, jaką jest miasto będące centrum biznesu, według czterech zasad w hierarchii ujętej następująco: (1) generowanie wszystkich kosztów wewnętrznych i zewnętrznych; (2) kreowanie dobrostanu przyrody i relacji społecznych; (3) propagowanie innowacyjnych, ekologicznych postaw konsumentów; (4) przestrzeganie międzynarodowych norm ekozarządzania.

Podsumowanie. Upadek światowego systemu komunistycznego na przełomie lat siedemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w. spowodował załamanie się polityczno-ideologicznego podziału świata, umożliwiając powrót do klasycznego modelu rdzenia i peryferii w systemie gospodarki światowej (Rykiel 2006). Z punktu widzenia zaludnienia miast na świecie, globalny miejski punkt krytyczny został osiągnięty w 2007 r., gdy ponad połowa mieszkańców świata żyła w miastach, tj. około 3,3 mld osób. Przewiduje się, że do 2020 r. powstanie do 27 megamiast na świecie (EU 2011; Aglietta, 2013). To kraje azjatyckie dominują w rozwoju swoich miast przyszłości (OE 2018).

Termin *miasto jako centrum biznesu* nie faworyzuje największych miast świata; każde miasto jest centrum biznesu, ale pod warunkiem jego *zrównoważonego rozwoju* ekologicznego, społecznego i ekonomicznego. Te trzy wzorce mogą być wyrażone wskaźnikiem ilości miast będących organizacjami odpowiedzialnymi społecznie; mogą to również być miasta mające wdrożone systemy ekozarządzania. Miasta wymagają więc ustalenia wskaźników oceny ich odpowiedzialności społecznej w zakresie spójności kryteriów ekologicznego, społecznego i ekonomicznego, a więc wymagają okresowych rewizji w celu uzupełniania i poszerzenia tych wskaźników.

Obserwując dokonujące się zmiany w światowym systemie ekonomiczno-politycznym wydaje się, że należy poszukiwać odpowiedzi na pytanie: Czy powrót światowego systemu ekonomiczno-politycznego świata do miast małych i ich gwałtowny rozwój jest formą głębokiej ekologii, tj. holistycznego ujęcia rozwoju miast i postępowaniem we wzroście ich zrównoważonego rozwoju z punktu widzenia człowieka jako jednostki w globalnym rozwoju?

Być może należy obecnie powiedzieć: Europa nie rozwijając się równomiernie na całym obszarze, w konsekwencji spowolniła swój rozwój gospodarczy. Odpowiedzialność społeczna wydaje się być obecnie wymogiem a nie dobrowolnością wyboru.

BIBLIOGRAFIA

1. Aglietta M., (2013), *Chinese capitalism and its future*, Paristech Review, <http://parisinnovationreview.com/articles-en/chinese-capitalism-and-its-future> [dostęp: 24.03.2018].
2. Aszczyk M., (2009), *Przestrzenne zróżnicowanie występowania problemów społecznych we Wrocławiu*, (w) Wojtaś J., *Wrocławskie reminiscencje socjologiczne*, Wrocław.
3. BC, 2009: Regulation (EC) No 1221/2009 of the European Parliament and of Council of 25 November 2009 *on the voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS)*, repealing Regulation (EC) No 761/2001 and Commission Decisions 2001/681/EC and 2006/193/EC (Official Journal of the European Union L 342/1, Volume 52, 22 december 2009).
4. Bloom D. E., Canning D., Fink G., (2008), *Urbanization and the Wealth of Nations*, Program of the Global Demography of Aging, Working Paper Series, PGDA Working Paper No. 30, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.698.1929&rep=rep1&type=pdf> [dostęp: 24.03.2018].
5. Błaszczuk M., 2009: *Przestrzenne zróżnicowanie występowania problemów społecznych we Wrocławiu*, (w) Wojtaś J. «Wrocławskie reminiscencje socjologiczne», 182–186, Wrocław.
6. Borys T., (2011), *Zrównoważony rozwój – jak rozpoznać ład zintegrowany*, «Problemy Ekorozwoju», nr 6(2), 75-81.
7. City Mayors Statistics, (2018), *Largest cities in the world*, <http://www.citymayors.com/statistics/largest-cities-country-by-country.html> [dostęp: 23.03.2018].
8. Czarny R., Tomala M., 2009: *Wymiar północny Unii Europejskiej*, Studium Rozwoju. Kielce: Scandinavium.
9. Ćwikliński H., (2009): *Ocena nowej roli władz publicznych w gospodarce: osiągnięcia i niedostatki*, 1-11; <https://ekonom.ug.edu.pl/web/download.php?OpenFile=271> [dostęp: 14.01.2018].
10. Dobbs R., Smit S., Remes J., Manyika J., Roxburgh Ch., Restrepo A., 2011, *Urban world: Mapping the economic power of cities*, McKinsey Global Institute; https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Global%20Themes/Urbanization/Urban%20world/MGI_urban_world_mapping_economic_power_of_cities_full_report.ashx [dostęp: 30.03.2018].
11. Domański R., (2002), *Gospodarka przestrzenna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
12. EC, 2010: *Communication from the Commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. European Commission COM(2010) 2020, 3.3.2010. Brussels. <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> [dostęp: 12.04.2018].
13. Engel K., Jokiel D., Kraljevic A., Geiger M., Smith K., (2011), *Big cities. Big Water. Big challenges. Water in an Urbanizing World*. WWF Germany, Berlin; http://www.wwf.se/source.php/1390895/Big%20Cities_Big%20Water_Big%20Challenges_2011.pdf [dostęp: 30.03.2018].
14. EU, European Union Regional Policy, (2011), *Cities of tomorrow. Challenges, visions, ways forward*, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_final.pdf [dostęp: 30.03.2018].
15. Frydryczak B., (2009), *Estetyka przyrody: nowe pojmowanie natury*, «Estetyka i Krytyka», nr 15/16, 2/2008-1; 41-55.
16. Gaczek W. M., (2010), *Metropolia jako źródło przewagi konkurencyjnej gospodarki regionu*, «Acta Universitatis Lodziensis», Folia Oeconomica 246, 5-19.
17. Glaeser E. L., Kominers S. D., Luca M., Naik N., (2015), *Big Data and Big Cities: The Promises and Limitations of Improved Measures of Urban Life*, Harvard University; <http://www.nber.org/papers/w21778.pdf> [dostęp: 30.03.2018].
18. GUS, (2011), *Tablice statystyczne*, stat.gov.pl [dostęp: 25.05.2017].
19. GUS, (2014), *Tablice statystyczne*, stat.gov.pl [dostęp: 25.05.2017].
20. GUS, (2015), *Tablice statystyczne*, stat.gov.pl. [dostęp: 25.05.2017].
21. GUS, (2016), *Tablice statystyczne*, stat.gov.pl [dostęp: 25.05.2017].
22. GUS, (2017), *Tablice statystyczne*, stat.gov.pl [dostęp: 25.05.2017].
23. Haughwout A. F., Inman R. P., (2018), *How Should Suburbs Help Their Central Cities? Growth and Welfare Enhancing Intra-metropolitan Fiscal Distributions*, Federal Reserve Bank of New York,

National Bureau of Economic Research; https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/economists/haughwout/suburbs_help_central_cities_haughwout.pdf [dostęp: 30.03.2018].

24. Hoeschele W., 2002: *The Wealth of Nations at the Turn of the Millenium: a Classification System Based on the International Division of Labor*. „Economic Geography”; 78.

25. Kajdanek K., (2008), *Specyfika współczesnych procesów wytwarzania przestrzeni społecznej na przykładzie koncepcji przestrzeni przepływów Manuela Castella*, (w) Rykiel Z. (red.), *Nowa przestrzeń społeczna w badaniach socjologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

26. Kowalczewski W. 2013: *Przedsiębiorstwo w teorii ekonomicznej i praktyce gospodarczej*. Zeszyty Naukowe Uczelni Warszawskiej im. Marii Skłodowskiej-Curie; 1(39): 85-100.

27. Leoński W., (2016), *Ekologiczne aspekty Społecznej Odpowiedzialności Biznesu*. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*; 43; 45-53; Szczecin: Uniwersytet Szczeciński. http://www.wneiz.pl/nauka_wneiz/sip/sip43-2016/SiP_43_t1.pdf [dostęp: 22.11.2017].

28. Lipińska (2018), *Sustainable Development of a Global City as a Center of Business (Zrównoważony rozwój miasta globalnego jako centrum biznesu)*, maszynopis oddany do druku na Międzynarodowa Konferencję Naukową Centrum Badań Azjatyckich Akademii Finansów i Biznesu Vistula pn. «Chinese Belt and Road Initiative – inspiration from the historical past, contemporary Times and future scienarios» 18-19 czerwca 2018 r., Warszawa; <http://arc.vistula.edu.pl/index.php/wydarzenia/?lang=en> [dostęp: 28.03.2018].

29. Łojewski S., 2008: *Ekonomia zasobów a zrównoważony rozwój*. „Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie”; t.8; z. 2a(23): 115-134.

30. Marciniak S., 2017: *Makro- i mikroekonomia. Podstawowe problemy współczesności*. Warszawa Wydawnictwo Naukowe PWN.

31. Markowski J., (2002), *Specyfika synurbijnych populacji zwierząt*, (w) Kurnatowska A. (red.), *Ekologia. Jej związki z różnymi dziedzinami wiedzy*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

32. Midor K., (2012), *6. Ekonomia zrównoważonego rozwoju alternatywą dla współczesnej gospodarki światowej*. *Czasopismo: Systems Supporting Production Engineering*; nr 2(2) *Wspomaganie Zarządzania Systemami Produkcyjnymi*; 56–68; http://www.dydaktyka.polsl.pl/roz5/konfer/wyd/2012/2/R_6.pdf [dostęp: 18.11.2017].

33. Misiąg J., Misiąg W., Tomalak M., (2013), *Ocena efektywności wykorzystania pomocy finansowej Unii Europejskiej jako instrumentu polityki spójności społeczno-gospodarczej oraz poprawy warunków życia*, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, Rzeszów, <https://ksiegarnia.wsiz.pl/image/data/dokumenty/raport.pdf> [dostęp: 24.03.2018].

34. Morzoł I., 2017: *UNESCO a zrównoważony rozwój*, Polski Komitet ds. UNESCO (<http://www.unesco.pl>) [dostęp: 26.12.2017; referat wygłoszony w formie prezentacji multimedialnej podczas II Konferencji Ekologicznej w Warszawie 30 marca 2006, a w kolejnych latach kilkakrotnie aktualizowany na potrzeby niniejszej publikacji elektronicznej].

35. OE, Oxford Economics, (2018), *Future trends and market opportunities in the world's largest 750 cities. How the global urban landscape will look in 2030*; <https://www.oxfordeconomics.com/Media/Default/landing-pages/cities/OE-cities-summary.pdf> [dostęp: 30.03.2018].

36. Potsiou C., Doytsher Y., Kelly P., Khouri R., McLaren R., Mueller H., (2010), *Rapid Urbanization and Mega Cities: The Need for Spatial Information Management*, International Federation of Surveyors, https://www.fig.net/resources/monthly_articles/2010/march_2010/march_2010_potsiou_et_al.pdf [dostęp: 24.03.2018].

37. Preisner L., (2000), *Przeglądy środowiska jako instrumenty ekologizacji działalności gospodarczej*, Rozprawy. Monografie. AGH Uczelniane Wydawnictwa naukowo-Dydaktyczne, Kraków.

38. Rauhut D., Hatti N., 2017, *Cities and Economic Growth: A Review*, «Social Science Spectrum», Vol. 3, No 1, pp. 1–15; https://www.researchgate.net/profile/Daniel_Rauhut/publication/317741234_Cities_and_Economic_Growth_A_Review/links/594b77c5a6fdcc89090ce6a0/Cities-and-Economic-Growth-A-Review.pdf [dostęp: 30.03.2018].

39. Rogall H., 2010: *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.

40. Rykiel Z., (2006), *Podstawy geografii politycznej*, s. 228, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

41. Rykiel Z., (2014), *Metropolie jako formy kapitału*, (w) Rykiel Z. (red.), *Przestrzeń społeczna miast i metropolii w badaniach socjologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
42. Sidorczuk-Pietraszko E., (2009): *Rola koncepcji zrównoważonego rozwoju w doskonaleniu systemów zarządzania środowiskowego*, [W:] A. Matuszak-Flejszman (red). «Doskonalenie systemu zarządzania środowiskowego a zrównoważony rozwój. Poznań: Polskie Zrzeszenie Inżynierów i Techników Sanitarnych Oddział Wielkopolski».
43. Słupik S., (2015): *Ekologiczna Społeczna Odpowiedzialność Biznesu w strategiach rozwoju firm. Gospodarka w praktyce i teorii*; 3. Łódź: Wydawnictwo uniwersytetu Łódzkiego. 77–89. <http://dx.doi.org/10.18778/1429-3730.36.0> [dostęp: 22.11.2017].
44. Smith R. E., 2011: *Defining Corporate Social Responsibility: A Systems Approach For SociallyResponsibleCapitalism*. Philadelphia: University of Pennsylvania, ScholarlyCommons, Master of PhilosophyTheses, Organizational Dynamics Programs; https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=od_theses_mp.
45. United Nations, (2016): *World Statistic Pocketbook 2016 edition*, Department of Economic and Social Affairs Statistics Division, Series V, No. 40, New York; <https://unstats.un.org/unsd/publications/pocketbook/files/world-stats-pocketbook-2016.pdf> [dostęp: 30.03.2018].
46. Wallerstein I., (1974): *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origin of the European World Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press.
47. Wilczyński W., 2005: *Polski przełom ustrojowy 1989-2005. Ekonomia epoki transformacji*, Poznań: Wyd. WSB; 185 i nast.
48. Wolfensohn J. D. (1999), *Dynamic cities as Engines of Growth*, Chapter 6; pp. 125-138, (w) *Entering the 21st Century*,
49. World Development Report 1999/2000, The World Bank, Oxford University Press; https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/5982/9780195211245_ch06.pdf?sequence=10 [dostęp:29.03.2018].
50. Wołkowicka A., Dąbrowski S., (2012): *Społeczna Odpowiedzialność Biznesu a konkurencyjność przedsiębiorstwa. «Makro- i mikroekonomiczne zagadnienia gospodarowania, finansowania, zarządzania»*; *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*; 30. 79–89. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński. <http://www.wneiz.pl/sip/numery/rok2012/studia-i-prace-wneiz-nr-30-2012/2963-spoleczna-odpowiedzialnosc-biznesu-a-konkurencyjnosc-przedsiębiorstwa>; [dostęp: 22.11.2017].
51. WEF, World Economic Forum, (2017): *World Economic Forum Annual Meeting 2017. Responsive and Responsible Leadership*; http://www3.weforum.org/docs/WEF_AM17_Report.pdf [dostęp: 30.03.2018].

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2018

Прийнята до друку 01.09.2018

СВІТОВА ЕКОНОМІЧНО-ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МІСТ

Єва Ядвіґа Ліпінська

Політехніка Жешівська,

ал. Повстанців Варшави, 10, м. Жешів, Польща, 35-959,

e-mail: e.lipinska@prz.edu.pl, lipinskaej@gmail.com

Місто як бізнес-центр – це організація, що включає в себе організації нижчого рівня разом з Інтернетом та сучасними технологіями, а також змінами у відносинах між особами.

Мета роботи полягає в тому, щоб обґрунтувати те, що чинна теорема З. Рикеля (2006 р., с. 228) залишається достовірною, що розпад світової комуністичної системи (Другий світ) на рубежі 70-х і 90-х років ХХ століття спричинив розпад політичного та ідеологічного поділу світу, що дозволило повернути класичну модель ядра і периферії в системі глобальної економіки. Поділ сприймається по відношенню до країн Західної, Центральної та Східної Європи. Глобальна економічна і політична система світу призвела до перенесення центру тяжіння розвитку і темпів

виникнення нових міст як бізнес-центрів для азійських країн (Lipińska 2018). Метою роботи є ініціатива проведення зустрічі представників міст з напівпериферією і периферією цивілізаційного виклику країн (і навіть самих глобальних міст), які в даний час розвиненіші. Цю думку висловив З. Рикель (2006), стверджуючи, що основою для вирішення цивілізаційної проблеми повинно бути розуміння того, що функції, які становлять ядро світової системи, – це знання, інновації та управління. Спостерігаючи за змінами в глобальній економічній і політичній системі, здається, що слід шукати відповіді на питання: чи є повернення світової економічної і політичної системи малим містам форми глибокої екології, тобто цілісного погляду на тенденції і прогрес у сталому розвитку міст, бачачи людину як індивіда в глобальній державі. Особливістю дослідження є їх аналогія та порівняння, тобто, результат дослідження базується на висловлених припущеннях.

Ключові слова: великі і малі міста; екологічна економіка; економіка навколишнього середовища; сталий розвиток; ядро глобальної економічної та політичної системи; семіпериферія глобальної економічної та політичної системи; периферія глобальної економічної та політичної системи; основа глобальної економічної та політичної системи.

THE WORLD ECONOMIC AND POLITICAL SYSTEM AS A TOOL FOR DEVELOPMENT OF THE CITIES

Ewa Jadwiga Lipińska

*Rzeszow University of Technology,
al. Powstańców Warszawy, 10, Rzeszów, Poland, 35-959,
e-mail: e.lipinska@prz.edu.pl, lipinskaej@gmail.com*

The city as a business center is an organization that includes lower-level organizations along with the Internet as well as the necessary techniques and technologies, as well as an attitude towards changes in relations with clients and placed in the natural and social environment.

The purpose of the work is to justify that there is still current theorem from Rykla (2006), that *The collapse of the world communist system (Second World) at the turn of the seventies and nineties of the twentieth century caused the breakdown of the political and ideological division of the world, which enabled return to the classical model of the core and periphery in the global economy system*. The division is perceived in relation to the countries of Western, Central and Eastern Europe. The global economic and political system of the world has also led to the shifting of the center of gravity of development and the pace of the emergence of new cities as business centers to Asian countries (Lipińska 2018). The utilitarian purpose of the work is to initiate work on the cities' compliance with the semi-periphery and periphery of the civilization challenge of countries (and even global cities themselves) that are currently more developed. This view was expressed by Z. Rykiel (2006) claiming that the basis for meeting the civilizational challenge should be to understand that the functions constituting the core of the world system are knowledge, innovation production and management of Z. Rykla (2006). Observing the changes in the global economic and political system, it seems that one should seek an answer to the question: Is the return of the world economic and political system to small cities a form of deep ecology, i.e. a holistic view of the trend and progress in the growth of sustainable urban development seeing man as an individual in a global state? A feature of the research is their repeatability and comparability, which means that the result of the research depends on the assumptions made.

Key words: big and small cities; ecological economics; environmental economics; sustainable development; the core of the global economic and political system; semi-periphery of the global economic and political system; the periphery of the global economic and political system; background of the global economic and political system.

Classification of the JEL code: Q01, Q51, Q56, Q57.